

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
МІЖНАРОДНОГО
ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія:

Економіка і менеджмент

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 26

Частина 1

Одеса
2017

Серію засновано у 2010 р.

Засновник – Міжнародний гуманітарний університет
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України

Включено до списку друкованих періодичних видань, що входять до
переліку наукових фахових видань України Наказ Міністерства освіти
і науки України № 455 від 15.04.2014 р. Додаток № 5.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus (ICV 2015: 33.27)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Міжнародного гуманітарного університету протокол
№ 2 від 29.09.2017 р.

Видавнича рада:

С. В. Ківалов, акад. АПН і НАПрН України, д-р юрид. наук, проф. – голова ради; **А. Ф. Крижановський**, член-кореспондент НАПрН України, д-р юрид. наук, проф. – заступник голови ради; **М. П. Коваленко**, д-р фіз.-мат. наук, проф.; **С. А. Андронаті**, акад. НАН України; **В. Д. Берназ**, член-кореспондент НАПрН України, д-р юрид. наук, проф.; **О. М. Головаченко**, д-р рекон. наук, проф.; **Д. А. Зайцев**, д-р техн. наук, проф.; **В. М. Запорожан**, д-р мед. наук, проф., акад. АМН України; **М. З. Згуровський**, акад. НАН України, д-р тех. наук, проф.; **В. А. Кухаренко**, д-р філол. наук, проф.; **І. В. Ступак**, д-р філол. наук, доц.; **Г. П. Пекліна**, д-р мед. наук, проф.; **О. В. Токарев**, Засл. діяч мистецтв України.

Головний редактор серії – д-р фіз.-мат. наук, проф. **М. П. Коваленко**
Відповідальний секретар серії – **О. М. Назарук**

Редакційна колегія серії «Економіка і менеджмент»:

Б. В. Буркинський, акад. НАН України, д-р екон. наук, проф.; **А. І. Бутенко**, д-р екон. наук, проф.; **В. С. Дога**, д-р екон. наук, проф.; **О. М. Головаченко**, д-р екон. наук, проф.; **Д. В. Гнилицька**, д-р екон. наук, доц.; **В. І. Захарченко**, д-р екон. наук, проф.; **О. М. Котлубай**, д-р екон. наук, проф.; **Є. В. Лазарева**, д-р екон. наук; **П. Саур**, канд. екон. наук, проф.; **Р. Габдуллін**, канд. екон. наук, член-кореспондент МАІН; **В. Ласло**, д-р екон. наук; **Б. А. Волков**, д-р екон. наук, проф.; **В. М. Осипов**, д-р екон. наук, проф.; **Д. М. Пармаклі**, д-р екон. наук, проф.; **Л. А. Бахчиванжи**, канд. екон. наук, доц.; **О. В. Сталінська**, д-р екон. наук, проф.

Повне або часткове передрукування матеріалів, виданих у збірнику «Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету», допускається лише з письмового дозволу редакції.

При передрукуванні матеріалів посилання на «Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету» обов'язкове.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 20001-9801 ПР від 25.06.2013 р.

Адреса редакції:
Міжнародний гуманітарний університет
вул. Фонтанська дорога 33, м. Одеса, 65009, Україна
Телефон: +38 (099) 967 84 71
Електронна пошта: editor@vestnik-econom.mgu.od.ua
Офіційний сайт: www.vestnik-econom.mgu.od.ua

© Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент», 2017 ©
Міжнародний гуманітарний університет, 2017

© Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень

ISSN 2413-2675

НАН України, 2017

*Пристемський О.С.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Херсонський державний аграрний університет*

Фінансове забезпечення розвитку сільського господарства як фактор його фінансової безпеки

Анотація. У статті проведено аналіз фінансово-економічних показників сільського господарства України. Встановлено, що особливості сільськогосподарського виробництва значно впливають на функціонування галузі. Приділено увагу традиційним джерелам фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. Фінансове забезпечення розвитку сільського господарства як фактор забезпечення фінансової безпеки реалізується шляхом розширення джерел фінансових ресурсів підприємств галузі.

Ключові слова: сільське господарство, фінансова безпека, лізинг, капітал, кредитування, інвестиції.

Постановка проблеми. Формування ефективної структури фінансування сільського господарства, що безпосередньо впливає на рівень фінансової безпеки його розвитку, знаходиться у центрі уваги багатьох вітчизняних та закордонних учених, але необхідно акцентувати увагу, що лауреатами Нобелівської премії Ф. Модільяні та М. Міллером було доведено унікальність доцільної структури фінансових ресурсів для кожного підприємства [1]. Варіативність використовуваних джерел фінансових ресурсів за оптимальної концентрації дає змогу забезпечити фінансову безпеку розвитку сільського господарства. Крім того, структура фінансових ресурсів має тісний взаємозв'язок із ринковою вартістю господарюючого суб'єкта, що засвідчує актуальність досліджуваного питання в контексті фінансової безпеки сільського господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми фінансового забезпечення розвитку сільського господарства як фактора його фінансової безпеки присвячено праці багатьох як вітчизняних, так і закордонних науковців: Н.С. Медведкової, О.О. Непочатенко, О.С. Гудзя, В.А. Шинкара, К.Ф. Черкашиної, В.Я. Плаксієнка, О. Белікова, К.В. Лозинської, О.Я. Стойко, Д.М. Черваньова, С.А. Власюка та ін. Проте аналіз робіт, опублікованих за результатами наукових розробок у цьому напрямі, доводить, що у вітчизняній науковій літературі бракує системного дослідження окремих питань, присвячених цій тематиці.

Мета статті полягає у визначенні фінансового забезпечення розвитку сільського господарства як фактора його фінансової безпеки та аналізі шляхів залучення альтернативних джерел фінансування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз фінансово-економічних показників сільського господарства України дав змогу виявити, що в структурі фінансових ресурсів найбільша частка належить власному капіталу підприємств як головному джерелу їх утворення. Безумовно, наявність власного капіталу має безліч переваг для забезпечення фінансової безпеки підприємства, але разом із тим має певний перелік обмежень, які стримують ефективне їх функціонування та розвиток. Особливо дане питання загострюється в умовах фінан-

сової кризи країни, яка посилює інфляцію та дестабілізує валютні курси. Таким чином, власний капітал більшості підприємств сільського господарства виявився незахищеним від дії значачених умов, що віддзеркалилося порушенням фінансової безпеки досліджуваної галузі.

Провівши дослідження, вчені висунули теорію Модільяні-Міллера, яка, крім іншого, доводила доцільність використання позикових ресурсів. Дане дослідження не позбавлене певних недоліків, у результаті нівелювання яких виникла теорія компромісів, що базується на припущенні, відповідно до якого «за низького рівня леввериджу виявляються переваги позикового фінансування» [2]. Це пояснюється тим, що середньозважена вартість капіталу (WACC – Weight average cost of capital) знижується разом із леввериджем, тоді як капіталізація збільшується. Відповідно, рівень леввериджу, за якого вартість податкових пільг приблизно дорівнює витратам банкрутства, визначає оптимальну структуру капіталу.

Особливості сільськогосподарського виробництва значно впливають на функціонування галузі, що передусім віддзеркалюється на його фінансовому забезпеченні. Наявна структура фінансових ресурсів, яка протягом останніх років є відносно стабільною, не здатна задовольнити в повному обсязі потреби галузі, а концентрація власного капіталу як пріоритетного джерела фінансування знижує мобільність та адаптивність господарюючих суб'єктів до світових тенденцій. Сучасні умови міжнародних аграрних ринків мають дуже високі орієнтири, на які необхідно рівнятися вітчизняним виробникам. Передусім це стосується якості виробництва та засобів виробництва.

Більшість господарюючих суб'єктів галузі не може здійснювати сільськогосподарську діяльність із використанням сучасного технічного оснащення, використовувати технології часто морально застаріли, а наявність на ринку дрібних виробників (господарств населення), які взагалі не підлягають об'єктивному аналізу, порушують фінансову безпеку галузі, що передусім має вплив на ринкову конкурентоздатність продукції. Першопричиною такого становища варто назвати низький рівень фінансового забезпечення, адже оновлення технічного оснащення виробництва вимагає значних капіталовкладень. І ми отримуємо замкнуте коло порушення фінансової безпеки: низька якість продукції та висока собівартість виробництва знижують прибутки господарюючих суб'єктів; отримуючи низькі прибутки, господарюючі суб'єкти не мають можливості збільшити обсяг фінансових ресурсів; за відсутності достатнього обсягу фінансових ресурсів господарюючі суб'єкти не мають змоги поліпшити якість виготовленої продукції, знизити її собівартість і, як наслідок, зміцнити ринкову позицію, щоб отримати більші прибутки й збільшити обсяг фінансових ресурсів і так далі.

Серед традиційних джерел фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, які включають власний капітал, банківське кредитування та інвестиції, існують альтернативи,

до яких входить, зокрема, лізинг. Розвиток сільського господарства одночасно із розвитком ринкової економіки передбачає передусім забезпечення високого рівня конкурентоздатності та фінансової безпеки, що вимагає залучення достатнього обсягу фінансових ресурсів та ефективного управління ними.

Обмеженість фінансових ресурсів у сільському господарстві викликає погіршення його фінансової безпеки. Найбільше це питання стосується матеріально-технічної бази виробництва, висока вартість якої є невід'ємною для малих та середніх підприємств. Це впливає на зниження якості виробництва, погіршення експортного потенціалу галузі, оскільки зменшується парк нової високоефективної сільськогосподарської техніки, а капітальний і поточний ремонт наявної не проводиться через високу вартість запасних матеріалів. У результаті, як зазначають науковці, загальні втрати сільського господарства, пов'язані з нестачею та низьким технічним станом машин, лише по врожаю становлять 30%, а через перевищення витрат паливно-мастильних матеріалів – 10–12%. Разом із тим рівень забезпеченості сільськогосподарською технікою становить 40–58%, з яких 90% відпрацювали амортизаційний термін, рівень зносу технічного обладнання перевищує 70%, тоді як виробничі потужності вітчизняного сільськогосподарського машинобудування завантажені не більше ніж на 20%.

Виробництво сільськогосподарської продукції має бути забезпечене високотехнологічними засобами, щоб залишатися конкурентоздатними на внутрішньому та зовнішньому ринках. Техніко-технологічне оснащення виробництва для забезпечення та посилення рівня фінансової безпеки розвитку сільськогосподарських підприємств за умов обмеження інших фінансових ресурсів або для ефективного використання наявних можливе завдяки використанню лізингу – сучасного інструменту, який поєднує в собі ознаки оренди й кредиту. Крім того, ключовою перевагою лізингу перед кредитуванням варто назвати відсутність застави, яка для сільського господарства часто виступає проблемним питанням. Останнім часом на ринку лізингових послуг найбільшого поширення набув саме фінансовий лізинг. Також застосування лізингових послуг має низку переваг у разі оновлення основних виробничих фондів: підприємствам надається державна підтримка на придбання техніки на умовах лізингу; предмет лізингу обліковується на балансі лізингової компанії; під час укладання договору лізингу не вимагається наявність застави; досить гнучкою є система лізингових платежів (раз на місяць, раз у квартал, після закінчення дії договору тощо); лізингова компанія бере на себе всі витрати з оформлення лізингового договору, страхування предмета лізингу та подальшого його обслуговування; лізингодержувач має змогу самостійно вибрати предмет лізингової угоди та його виробника; лізинг сприяє залученню іноземних інвестицій у формі машин та устаткування для сільськогосподарських підприємств.

Як показали результати проведеного аналізу, в Україні кредити відіграють важливу роль у фінансовій безпеці розвитку сільського господарства. За роки незалежності стан кредитного забезпечення галузі зазнав значних реформ. Ґрунтуючись на проведених емпіричних дослідженнях учених, особливу роль у вирішенні проблем забезпечення сільського господарства позиковими фінансовими ресурсами відіграє механізм здешевлення кредитів шляхом компенсації відсоткових ставок. У 2015 р. та 2016 р. (планово) передбачено «фінансову підтримку заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів» [3].

Компенсація, відповідно до даної програми, надається на конкурсній основі підприємствам сільського господарства за кредитними угодами. У 2015 р. було визначено, що відповідна компенсація надається за умови, що «сума відсотків за користування кредитами та розмір плати за надання інших банківських послуг, пов'язаних з укладенням кредитного договору (розрахункове обслуговування кредиту, розгляд кредитного проекту, управління кредитами, консультаційні послуги тощо), не перевищують 30% річних». У 2016 р. цей порядок передбачає певні зміни, а саме «за умови, що сума відсотків за користування кредитами не перевищує облікової ставки Національного банку, збільшеної на 3 відсоткових пункти на момент укладання договору. При цьому витрати з надання інших банківських послуг, пов'язаних з укладенням кредитного договору (розрахункове обслуговування кредиту, розгляд кредитного проекту, управління кредитами, консультаційні послуги тощо), не підлягають компенсації».

Зокрема, рішення про надання фінансової підтримки приймаються на засіданні конкурсної комісії, а право першочерговості отримують такі господарюючі суб'єкти: під час прийняття рішення щодо надання компенсації перевага надається позичальникам «у першу чергу – які мають чистий дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній рік до 10 млн. грн.; у другу чергу – які провадять діяльність із вирощування та розведення великої рогатої худоби молочних порід, іншої великої рогатої худоби». Компенсація надається в обсязі 50% облікової ставки Національного банку (на дату нарахування відсотків), але не вище розмірів, передбачених кредитними договорами. Враховуючи вищезазначене, варто зауважити, що протягом 2014–2016 рр. обсяг фінансової підтримки залишився незмінним (300 млн. грн., або близько 12 млн. грн. на одну область України) на відміну від умов отримання та відсоткової ставки НБУ. Право на отримання цих коштів має незначна частка господарюючих суб'єктів, а враховуючи, що для її отримання необхідно виконати цілу низку умов, значна частка підприємств взагалі не подає заявку на їх отримання.

Відповідно до наведених даних, така фінансова підтримка, безумовно, є важливою для забезпечення фінансової безпеки розвитку сільського господарства, але потребує вдосконалення. Передусім, на нашу думку, її обсяги мають бути значно підвищеними і залежати від стану сільського господарства, національної економіки та потреб господарюючих суб'єктів. Роль держави у забезпеченні фінансової безпеки галузі не повинна мати характер «постійного джерела фінансових ресурсів», а мати на меті стимулювання високоякісного сільськогосподарського виробництва, здатного підтримати продовольчу та національну безпеку.

Також доцільною є зміна умов надання права на отримання фінансової підтримки: визначити умовою отримання фінансової підтримки показники фінансової безпеки (зокрема, коефіцієнти фінансової залежності, фінансової стабільності, співвідношення залученого і власного капіталу, коефіцієнт фінансової незалежності (автономії), маневреності власних засобів, концентрації позикового капіталу, поточних зобов'язань, довгострокових зобов'язань, залучення оборотних активів у дебіторську заборгованість. Саме аналіз даних показників дасть змогу комісії мати об'єктивну характеристику стану підприємства, його здатності до виконання кредитних зобов'язань та необхідності в компенсації кредитів. Також пріоритетними мають бути стратегічні та низькорентабельні види діяльності (як у регіональному вимірі, так і загальнонаціональному).

Альтернативним інструментом залучення кредитних фінансових ресурсів для підтримання фінансової безпеки розвитку сільського господарства нині є аграрні розписки – товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах. Відповідно до прийнятого 6 листопада 2012 р. Закону України «Про аграрні розписки», сільськогосподарським товаровиробникам надаються особливі умови для кредитування під заставу майбутнього врожаю. Механізм надання аграрних розписок перейшов у практику вітчизняних підприємств із Бразилії, товарообіг за якими становить близько 5 млрд. дол. США. Вченими встановлено зростання в два рази товарообігу зернових культур, головним фактором якого вважають аграрні розписки.

Фінансова аграрна розписка – це аграрна розписка, що встановлює безумовне зобов'язання боржника сплатити грошову суму, розмір якої визначається за погодженою боржником і кредитором формулою з урахуванням цін на сільськогосподарську продукцію або живі тварини у визначеній кількості та якості [4]. Виконання боржником зобов'язань за фінансовими аграрними розписками здійснюється лише в безготівковій формі. Аграрна розписка встановлює забезпечення виконання зобов'язань боржника за аграрною розпискою заставою його майбутнього врожаю або живих тварин. Предметом такої застави може бути виключно майбутній урожай сільськогосподарської продукції або живі тварини, що є предметом аграрної розписки. Розмір застави повинен бути не меншим за розмір зобов'язання за аграрною розпискою. На день видачі аграрної розписки майбутній урожай сільськогосподарської продукції або живі тварини не можуть перебувати в інших заставах ніж за аграрними розписками. У момент збору врожаю або отримання продукції тваринного походження предметом застави стає відповідна кількість зібраної сільськогосподарської продукції. Обов'язок доведення походження зібраної сільськогосподарської продукції покладається на боржника за аграрною розпискою. Застава майбутнього врожаю сільськогосподарської продукції або живих тварин за аграрною розпискою наділяє кредитора правом у разі невиконання боржником зобов'язання за аграрною розпискою у порядку примусового виконання зобов'язання боржника за аграрною розпискою одержати задоволення вимог за рахунок заставленого майбутнього врожаю сільськогосподарської продукції або живих тварин переважно перед іншими кредиторами цього боржника за аграрною розпискою.

Задоволення вимог кредитора за аграрною розпискою за рахунок заставленого майбутнього врожаю сільськогосподарської продукції або живих тварин здійснюється за вибором кредитора за аграрною розпискою будь-яким незабороненим законом способом, у тому числі шляхом передачі йому права власності на предмет застави в рахунок погашення майнового зобов'язання боржника за товарною аграрною розпискою, наділення кредитора за аграрною розпискою правом доростити заставлений майбутній урожай сільськогосподарської продукції або живих тварин, зібрати врожай сільськогосподарської продукції самостійно або уповноваженою особою та погасити майнове зобов'язання боржника за товарною аграрною розпискою шляхом набуття права власності на таку зібрану сільськогосподарську продукцію або погасити грошове зобов'язання боржника за фінансовою аграрною розпискою шляхом укладення договору купівлі-продажу заставленої сільсько-

господарської продукції (живих тварин) з іншою особою-купцем (у тому числі шляхом укладення договору на публічних торгах) та отриманням у рахунок виконання зобов'язань боржника за аграрною розпискою плати за таким договором. Витрати, понесені кредитором за аграрною розпискою на дорошування та збір врожаю заставленої сільськогосподарської продукції, відшкодовуються боржником за аграрною розпискою окремо в порядку, передбаченому законодавством для відшкодування майнової шкоди [4].

У разі загибелі посівів майбутній урожай, який виступає предметом застави, або сільськогосподарських тварин, що є предметом застави за аграрними розписками, боржник за аграрною розпискою зобов'язаний за погодженням із кредитором за аграрною розпискою замінити предмет застави іншим аналогічним або рівноцінним майном, про що на аграрній розписці робиться напис, який скріплюється підписами уповноважених представників боржника та кредитора за аграрною розпискою.

У разі недостатності зібраного врожаю або отриманої продукції тваринного походження для повного погашення зобов'язань боржника за аграрною розпискою предметом застави стає майбутній урожай будь-якої іншої сільськогосподарської продукції, що вирощується або буде вирощуватися боржником [5].

Використання можливостей фондового ринку для розширення джерел залучення фінансових ресурсів для забезпечення високого рівня фінансової безпеки нині має великі перспективи. Фактично ефективно діючого вітчизняного фондового ринку в Україні за весь період не вдалося створити, натомість використання міжнародних платформ набувало значного поширення до 2013–2014 рр. Функціонування фондового ринку в Україні має безліч перепон та повну відсутність ліберальної підтримки державних органів, але найбільшого ускладнення зазнав цей процес саме для господарюючих суб'єктів сільського господарства після погіршення політичної ситуації в країні. Про це свідчать аналітичні дані обсягів залучення коштів українськими агрохолдингами через зарубіжні фондові біржі [6].

Необхідно звернути увагу, що значний вплив на фінансову безпеку сільського господарства здійснюють доступність фінансових ресурсів, їх належний обсяг та стабільність надходження. Завдяки широким фінансовим можливостям фондового ринку дає змогу значно зміцнити фінансову безпеку сільського господарства, забезпечивши надходження необхідних грошових ресурсів. Так, за результатами «Програми розвитку фондового ринку України на 2012–2014 рр.» значно посилено його ефективність, про що свідчить, зокрема, зростання обсягів операцій із цінними паперами (на 42,9% у 2014 р. відносно попереднього року за результатами дев'яти місяців), забезпечення щорічного залучення 100 млрд. грн. у цінні папери, зростання обсягів торгів цінними паперами на біржовому ринку (до 400 млрд. грн. на рік) тощо. Варто врахувати, що у сучасних умовах він потребує реформування та адаптування до економічної системи країни [7].

Крім того, підтримуємо позицію щодо необхідності активізації державних інструментів лібералізації даного процесу, а саме: 1) здійснити імплементацію положень Регламенту ЄС стосовно кредитно-рейтингових агенцій; 2) реалізувати загальну систему електронного документообігу на фондовому ринку в єдиному інформаційному середовищі на технологічній основі Електронного регулятора; 3) забезпечити поетапний перехід виключно на електронний документообіг між усіма учасниками фондового ринку; 4) посилити функціональну спроможність регулятора фондового ринку, зокрема опера-

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Тимошенко О.В.
**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ** _____ **4**

Давиденко І.В.
ГЛЕМПІНГ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА ФОРМА РОЗВИТКУ ЕКОТУРИЗМУ _____ **10**

Петренко Н.О.
**РОЗРОБЛЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ МЕХАНІЗМІВ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ
РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ** _____ **14**

Пристемський О.С.
**ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
ЯК ФАКТОР ЙОГО ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ** _____ **18**

Урба С.І.
**СИСТЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ:
СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ** _____ **22**

Франчук Т.М.
**ІННОВАЦІЙНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ** _____ **26**

**ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ
ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ**

Шульга О.А.
МІСІЯ І РОЛЬ АГРАРНИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ _____ **32**

**СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО
І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ**

Бортнік Н.В.
МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА ЙОГО РОЛЬ У БОРОТБІ З ТЕРОРИЗМОМ _____ **38**

Горбачева А.И., Руселевич А.Н.
**КОНЦЕССИЯ ДОРОГ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ МИРОВОГО ОПЫТА:
ОПТИМИЗАЦИЯ КОММЕРЧЕСКОЙ И БЮДЖЕТНОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОЕКТОВ** _____ **42**

Дзюба П.В.
**ЕВОЛЮЦІЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ ТЕОРІЇ ПОРТФЕЛЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА
ФОРМУВАННЯ ТЕОРІЇ МІЖНАРОДНОГО ПОРТФЕЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ** _____ **48**

Капітанець С.В.
**ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ МИТНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ:
АНАЛІЗ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ** _____ **55**

Kovalenko S.I.
**IMPROVING THE EFFICIENCY OF TRANSNATIONAL CLUSTER SYSTEMS IN THE CONTEXT
OF CROSS-BORDER POLICIES OF THE EUROPEAN UNION** _____ **59**

Збірник наукових праць

НАУКОВИЙ ВІСНИК МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія:

Економіка і менеджмент

Випуск 26

Частина 1

Коректура • *В.І. Бабич*

Комп'ютерна верстка • *Н.М. Ковальчук*

Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 14,42.
Підписано до друку 30.09.2017 р. Замов. № 3009/17. Наклад 100 прим.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 20.08.2012 р.